

svoje pravice, vsaj pečene tice ne bodo nikomur po sili v usta letele. Al salamensko čudno je to, da nekteri naši kmečki župani in tisti uradniki, ki imajo vedno s slovenskim ljudstvom opraviti, nimajo toliko poguma, da bi delali svoje spise v domačem slovenskem jeziku, ampak trpinčijo sebe in svoje ljudi le s tujim nemškim, ki ga ne znajo. Pa mi morebiti ta ali uni poreče: „v hiši, domá za pečo se lahko tako govori, al delati je drugači; jaz dobro vem, da tako bi bilo pravo, al delati je drugači; jaz dobro vem, da tako bi bilo pravo, al kaj bodo pa ta ali oni muštacasti gospod nemškutar rekli, ki jih božjast lomi, če od slovenščine le kaj slišijo“. Al, prijatli moji, proč s takim votlim strahom! kaj mar bomo res §. 19. temeljnih postav samo na papirji za parado imeli? Ali nismo tedaj tudi deloma sami krivi, da nas tare tujčeva pëta? Če je župan figa mož, ni vreden, da smo ga izvolili za „prvega možá“ v svoji občini. Ali nas ne tlači po takem lastna pëta? Če hočemo tedaj, da nam nastopijo bolji časi, moramo spoznati lastno pregreho in se poboljšati sami. Dokler bodo muštacasti gospodje videli, da sami sebe ne spoštujemo, ne bodo tudi spoštovali nas — to je, národnih naših pravic. Ako pa se sami ne pokladamo tujčevi peti, to je, ne vklanjamo gospodstvu nemškega jezika, kjer je naš domači jezik na svojem mestu, kmalu bode boljše in vseh tožeb bode konec. M. J—r.

Jezikoslovne stvari.

Dundar in drongar.

Spisal Dav. Trstenjak.

Besedo *dundar* poznajo štirski Slovenci ob hrvatski meji, zagorski Hrvatje in pa Srbi. Zapisal jo je Belostenec in tolmačil jo v *phalanx*, *cohors*, *robur*, *exercitus*, *sacer manipulus*. Vuk pa *dundar* razlaga s *Haufen Leute*, *multitudo*, in je pri besedi postavil zvezdico, misleč, da je tujka, a krivo, ker prepričali se bodemo, da je vlastina arjan-
skih jezikov.

Dundar ravno to pomenja, kar grško: *φάλαγξ*. Izvirni pomen besede: *φάλαγξ* pa je *Block*, *Hebebaum*, *Walze*, *Rolle*, ošček za nošnjo ali nadigavanje, *φάλαγγαι* *runde Balken*, *Planken*; tudi so besedo v latinščini izrazili s *fustis*, *fustibulum*, *palica*, *drog*, ošček, *taljoga*. Starodavni Macedonci so 8000 tisuč vojakov na bojnem polji postavili sovražniku nasproti v podobi *falange* — *valca*, *) *drôga*, zato je obviknil pomen: *robur*, *exercitus*, *Schlachtreihe*, *Schlachtordnung*, Latini pa so množino junakov pešcev, na priliko zagvozd razrejeno, imenovali: *cuneus*, primeri Virgilijevo: „*stipatus clientum cuneis*“.

Kakor je prvotni pomen besede: *φάλαγξ*, *baculus*, *cuneus*, *fustis* itd., tako tudi besede: *dunda*, in le sansk. nam je še ta prvotni pomen ohranil: *danda*, *baculus*, *sceptrum*, Bopp stavlja za razlago koreniko: *dand*, **) *percutere*: Al v staroindijskih spisih *danda* tudi pomenja: *exercitus*, v znamenje, da so na priliko *falange*, *drôga* tudi starodavni Indi množino svojih bojakov proti sovragom postavljali.

Belostenec in Vuk pa še imata *dundo* v pomenu *stric*, gotovo per *figuram*. V staroslovanski rodbini

*) Krožna igra slovaških deklet, pri kateri kličejo: „Hoja *Dunda* hoja!“ nam je tudi ohranila besedo *Dunda* v pomenu carice, kraljice, čije znak je *dunda*, žezlo.

**) Tudi rusčina pozna: *dondat*, bit', *ferire*, *percutere* (glej *Gilferding* „O rodstvie jaz. slav. s sansk. str. 48.)

je nad *zadrugo*, kedar je oče, *batja*, umrl in najstarejši sin ni še dorastel, vladal *stric*; njegovo vladarstvo je bilo ostro, zato je imé *stric* obveljalo v pomenu ostrega moža in tudi zelišča z ostrimi bodali se velijo: *stric*, *pesji stric*, *vražji stric*, *polychantus*, primeri še: „*stric na polici*“ = *korbač*, in nemško: *Tante Birkenegger*, *brezova metlica* za šibanje otrok. *Dundo* v pomenu: *stric* je *toraj batina*, *palica*, s katero je glavar hiše mir in red delal. Primeri še srb. *dunda*, *dundača*, velika žena, analog. slov. imenom *čokač*, *čehak*, *penjalo* itd., *stämiger Mensch*, *Klotz* itd.

Kakor je *dundar* prestara slovenska beseda, tako tudi: *drongar* (дронгаръ). Pozná jo že cerkvenoslovenščina, in o njenem pokolenji so se prepirali nemški jezikoslovci, kakor *Gabelentz*, *Loebe*, kateri jo imajo za gotinsko, in jo izpeljujejo iz got.: *threihan*, primeri novonemšk. *dringen*, *drängen*, dalje *Diefenbach*, kateri je kazal na starokimriško *drogn*, *coetus*. Naš bistroumni *Miklošič* misli, da je beseda *drongar* prišla iz grščine k Slovanom, in da so besedo Grki dobili po Latinih, Latinih pa od Nemcev, in tudi kaže na gotinsko: *threihan*, primeri *dringen*, *drängen*. Ne gledé na to, da glasniške postave so zoper takošno razlago, tudi podoba *drongarov* govori zoper njo.

(Konec prihodnjič.)

Socijalno-politiške razprave.

Bivša pariška komuna in socijalizem.

Socijalno-politiška študija.

Spisal dr. V. Zarnik.

VII.

Linguet je že 1767. leta, kakor smo zadnjič omenili, rekel: „Glas narave odmeva v vseh srcih in oznanuje, da so vsi ljudje svobodni in popolnoma enaki rojeni. V istini se pa vsakdo, ko komaj luč tega sveta zagleda, priklene na tisti strašanski lanec, ki se „društvo“ imenuje. Podvizajo se vsakega vkovati v ta lanec z izgovorom, da bo dotičnik njega dni tudi sam član tega lanca namreč „društva“ postal. Zavežejo ga precej v dolžnosti, katerih niti ne pozna, niti jih spolniti ne more. Prekanjenost in sila ste odločili o posestvu naše zemlje. Bogatinec se nič ne sramuje, ko trdi, da ima samo on pravico misliti; on zmerom premišljuje, kako bi siromaka potlačil iz gole bojazni, da ne bi se reveži enkrat vzdignili in svojo moč na ves drug način porabili, kakor bi njemu ljubo bilo. Pravosodje, rečejo pravniki, je neprenéhana volja vsakemu svoje dati. Pa siromak nima nič družega kot svoje siromaštvo. Kaj mu pomagajo potem vsi zakoni tega sveta? Postave ne ščitijo nič družega kot bogastvo proti napadom siromaštva. Ostrost postav je ravno najbolj naperena proti tistim, ki bi njihovega štita najbolj potrebovali. Postave si bogatinci dajejo in krojijo na svojo korist; postave so le od njih sezidane trdnjave v sredini njihovih sovražnikov (to je, revežev). Nekdaj se je revež imenoval „suženj“ ali „rob“, dandanes se imenuje „družinčec“. Po mestih in na kmetih je vse polno tega mnogoštevilnega, koristnega in pridnega „družinčeta“, ki nam je tudi pod imenom „delavec“ znan. Ti ljudje hodijo okoli slabo oblečeni in se nikdar ne vdeležujejo vžitka izvirajočega iz obilnosti in iz bogatstva, kar bi jim zavoljo dela in truda najbolj pripadalo. Čemu jim je svoboda in kakošen prid vlečejo siromaki od nje? K večemu večni strah, da ne bi enkrat lakote umrli. Sužnja, ako tudi dela nima, njegov gospodar živi. Kaj če pa svoboden delavec začeti, ako nima dela, ali ako več delati ne more? Kdo se za-nj briga? Kdo kaj

zgubi s tem, ako revček lakoti in uboštvu podleže? Komu kaj do življenja tacega reveža stoji? Suženj ima do smrti vrednost za svojega gospodarja zaradi tega, ker ga je za denar kupil in ker ga za denar spet lahko spečá; svobodnega delavca pa bogatinec lahko zastonj dobí. V času robstva je človeška kri vrednost imela; kar je pa isto nehalo, dobiš jo lahko zastonj. Pri armadi je na priliko voznik („furbezen“) mnogo manj vreden nego njegov konj, kajti voznika dobiš lahko vsako trenotje zastonj, konja moraš pa kupiti. Z odpravljenjem robstva so se ti nazori, ki so poprej samo pri armadah veljavno imeli, tudi v meščanskem življenju razširili in vsak bogat meščan misli o svojih delavcih, kar general o svojih „furbezih“.

Tako je mislil in pisal Linguet pred 104 leti, to je, v tistem času, ko je bil ves izobraženi svet za liberalizem navdušen in ko je od liberalizma kakor od nekega mesija pričakoval, da bo rešil društvo vsega zela in vseh napak. Linguet-ov prognostikon je potem postal kritično prepričanje sedanjih obrtniških delalcev. Linguet-ove besede so prešle v program opozicije, ki se že leta in leta in zdaj dan za dnevom bolj ostro proti ekonomičnemu liberalizmu in proti bogatemu meščanstvu (kapitalizmu) vzdiguje.

Prvi sistematični komunist je bil Francoz Grachus Babeuf, mož velikih duševnih zmožnosti in tako neizmerne predrznosti, da ne bi se bil nobenega podvzetja vstrašil. Živel je v času prve velike revolucije. Izprva je bil navdušen liberallec; al ko se je prepričal, da od liberalizma ni nobenega rešenja za ljudstvo pričakovati, vrgel se je z vso strastjo v naročje komunizma. Vstanovil je on komunistično društvo pod naslovom: „la société des égaux“ (društvo enakih). Najbolj je pa delal na mase s svojim listom „le tribune du peuple“ (zagovornik ljudstva), kateri je bil v čarobno zgovorni in prepričavni besedi pisan.

Tedanja francoska vlada, direktorij, je Babeuf-ovo društvo razpustila, ktero se je vsled tega v tajno zarotno društvo spremenilo, ki mu je bil namen direktorij vreči in celo državo na komunistični podlagi osnovati. Pa direktorij je namere teh zarotnikov zavohal, vse ude tajnega društva poloviti dal in jih nekoliko na smrt, nekoliko pa na deportacijo obsodil. Babeuf in njegov sodrug Darthé sta pod giljotino umrla s starorimsko mirnostjo in z navdušenjem za svoje ideje do zadnjega izdihljeja 1795. leta.

Zarotniki z Babeuf-om na čelu so bili že odbrali odsek, ki je izdelal celo vrsto naredeb in dekretov, po katerih bi se imela država na temelju komunizma osnovati.

Dopisi.

Iz Maribora 26. avg. (*Volitvene zadeve; vlada proti nam*). Pred leti je bil razun kmeta edini duhovnik pri nas na Štajarskem, ki se ni slovenščine v javnem življenju sramoval, akoravno je bilo tudi v tem stanu veliko grdih izjem. Kako pa je veselja zdaj rodoljubu srce zaigralo, ko je 21. dne t. m. v naši čitalnici videl tako impozantno narodno skupščino, pri kateri je bila posvetna inteligenca iz vseh stanov v ogromni večini zastopana. Predsedoval je skupščini dr. Vošnjak. Akoravno so debate zaradi kandidatov bile jako živahne, vendar niso nikdar sloge kalile. Nekteri netopirji so hoteli pri razgovoru o kandidaturi dr. Dominkuša na vsak način ljuliko razdora in sovraštva med skupščino vsejati, pa ni šlo, hvala Bogu, ker so se nazoči najbolj vplivni možje iz celjskega volilnega okraja, kakor: dr. Gustav Ipavec, Ivan Žuža, tehant Žuža, Selan, Ljopold, Franc Skaza itd. zaporedoma z energično besedo

za svoja ljubljena dr. Dominkuša in dr. Vošnjaka potegnili in potrebo sloge povdarjali. — Že zdavnej je obča želja vse domače inteligencije pri nas, da bi se dr. J. Srnec v deželni zbor spravil, kajti on bi bil kakor kapaciteta vsakemu parlamentu na čast in na diko. On slovi kot prvi pravnik po celem slovenskem Štajarji, kar tudi njegovi nemški sodrugi brez obotavljanja pripoznavajo; govornik je pa v domači kakor v nemški besedi tak, da mu jih je malo para. Lani je bil, kakor veste, v našem okraju za kandidata postavljen, kjer so ga nemškutarski kulturinosci v Novivesti pri Slov. Bistrici zavratno napadli, ga na tla vrgli, topli in z nogami teptali. — Stvar še dandanes ni pred sodnijo rešena!! — Da se vrlemu dr. Srncu nekoliko satisfakcije dade, postavila ga je skupščina na varno in sigurno mesto, to je, v ljutomerski okraj, ktere ga je dozda g. J. Kukovec zastopal, sicer jako pošten mož, al politično neizurjen. Glasovalo se je za kandidate z listki, in po tem načinu je bil dr. Srnec skoro soglasno za kandidata za ljutomerski okraj proglašen, kajti Kukovec je dobil samo 10 glasov. — Čujemo pa neugodno vest, da misli g. Kukovec sklepu skupščine vkljub iz same razžaljene taštine proti dr. Srncu kandidirati! Ako se to obistini, bil bi to v resnici od strani Kukovecove pravi národni škandal, ktere ga nas Bog obvaruj! — Dr. Preloga je mesto dr. Radeja skupščina nalašč samo za par dni postavila, da je naše nemškutarje malo za nos vodila. — Dozda prvotne volitve povsod za nas dobro stojé, samo da ne bi nam zadnje dni hu...č štrene zmešal! Vlada dela z vsem osebjem okrajnih glavarstev povsod v vseh okrajih z vso mogočno eneržijo proti nam tako, da mi tukaj prav za prav ne moremo zapopasti, zakaj je Hohenwart štajarski deželni zbor razpustil?! Vse naše dosedanje pritožbe zoper tako postopanje vladinih organov v Gradcu in na Dunaji so bile le bob v steno. — Oba kandidata za celjsko in ptujsko mesto bo centralni odbor v torek postavil.

Štajarsko. (*Kako tekó volitve pri nas.*) V Št. Ljartu so volilci ustavoverca Brandstätterja in Reuterja zapodili, v Laškem trgu pa dr. Vrečkotu pokazali vrata. — Za mesta in trga sta kandidata dr. Ploj in svetovalec Vrtič.

Koroško 26. avg. (*Vodila na roko dati Slovincem ob prihodnjih volitvah*), je društvo „Trdnjava“ na svitlo dalo poseben poduk za proste kmečke volilce na Koroškem. Poslanci se bodo še le potem naznanili, ko bodo volilni možje izbrani. Na dan volitve pa naj se zberejo vsi volilci katoliško-narodnega duhá v Celovcu „pri Šrederji“, v Vélíkovcu pri „Sternwirthu“, v Beljaku „pri Šadlerji“, v Št. Mohoru „pri Piršelni“. — Gosp. Andrej Einšpieler, nekdanji deželni poslanec, se je zopet oglasil za kandidata. Prepričani smo, da naši možje bodo vse žile napeli, da zopet spravijo v zbor gosp. Einšpieler-ja, ktere ga se nemškutarski liberaluhi bojé kot h—č križa.

Trst 26. avg. — Velik nemir v tukajšnjih laških krogih je izbudilo Hohenwartovo delovanje, še posebno pa neki članek „Cittadinov“, kateri govori o Sloveniji, kateri se tudi Trst prišteva. Lahoni in Lahi so vsi iz sebe, kajti Trst jim je laško mesto. Ni davno, kar sem čul iz ust nekega Tržačana, da „kmalu bomo videli Viktora Emanuela tukaj“. Ko sem mu na izdajalski ta govor zasolil ostre besede, ter mu rekel, da Trst je zemlja slovenska, je togoten kot kača in žugajoč narodu pobral kopita. — Za razstavo našo se delajo velike priprave; al žalibog! vsa naznanila in vse druge reči se izdajajo v laščini; novce pa bodo tukajšnji Lahoni vendar-le znali pobirati v vseh jezikih. — Rojanska čitalnica je imela 20. t. m. „besedo“, ktera